41- KITÂBU'L-MUZÂRA'A
1- Ekin Ekmenin Ve Agaç Dikmenin Bunlarin -Iv Hfrbirindfa Yenildigi Zamanki Fazileti Bâbi
2- Zirâat Aletiyle Mesgul Olmanin Akibetlerinden Yâhud Zirâatte Emrolunan Sinirin Geçilmesi Nevinden Sakinilacak Seyler Râbi
3- Zirâat Için Köpek Edinilmesi Babi
4- Çiftçilik Için Okuz Kullanilmasinin Hikmeti) Babi
5- Bâb: Mal Sahibi Baska Bir Kimseye: "Su hurmaligin veya bagin sulamak ve timor etmek gibi islerini üzerine al da, mahsûlünde benimle ortak ol" Dedigi Zaman (Bu Ortaklik Akdi Caiz Olur)
6- Agaç Ve Hurma Agaci Kesme(Ntn Hükmü) Babi
7- Bâb: (Bu, Geçen Babin Bir Fasli Gibidir)
8- Mahsûlün Yarisi Yâhud Üçte Biri; Dörtte Bîri Gibi Belli Bir Mîkdâri Üzerine Ekincilik Akdi (Yapmanin Hükmü) Babi
9- Bâb: Arazî Sahibi Ekincilik Akdinde Belli Seneler Sart Kilmadigi Zaman?
10- Bab (Bu, Geçen Babin Bir Fasli Gibidir)
11- Yahüdiler'le Ekincilik Akdi Yapmak Babi
12- Ekincilik Akdinde Mekruh Olan Sartlar Babi
13- Bâb: Bir Kimse. Bu Zirâatta O Topluluk Lehine Bir Iyilik Ve Salâh Bulundugu Hâlde, Izinleri Olmaksizin Bir Toplulugun Malinda Zirâat Yaptigi Zaman (Bu Zirâat Kime Âid Olacaktir)?
14- Peygamberdin Sahâbîlerinin Vakiflari, Harâc Arazîsi, Sahâbîlerin Zimmet Ehli Ile Ekincilik Akdi Ve Çalisma Akdi Yapmalari (Meselelerinin Hükümlerini Beyân) Babi
15- Ölü Bir Arazîyi Diriltip I'mâr Eden Kimse Babi
16- Bab (Bu, Geçen Babin Bir Fasli Gibidir)
17- Bâb: Arazî Sahibi. Ekinciye: Ben Seni, Allah'in Seni Burada Durdurdugu Müddetçe Durdururum Dedigi Ve Belli Bir Müddet Zikretmedigi Zaman, Mal Sahibi Ve Ekinci, Rizâlastiklari Sart Üzerinde Olurlar.
18- Peygamber(S)'In Sahâbîlerinden Bâzilarinin Diger Bâzilarina Zirâat Ve Meyve Hususunda Ücretsiz Ve Karsiliksiz Olarak Ortak Olmalari Ve Yardimlasmalari Babi
19- Arazîyi Altin Ve Gümüs Para Karsiliginda Kiraya Verme(Nin Cevazi) Babi
20- Bâb (Bu, Geçen Babin Bir Fasli Gibidir)
21- Bitki Ve Agaç Dikip Yetistirmek Hakkinda Gelen Hadîsler Babi

Rahman ve Rahim olan A ilah 'in ismiyle

41- KITÂBU'L-MUZÂRA'A

(Ekincilik Akdi Yapma Kitabi) [1]

1- Ekin Ekmenin Ve Agaç Dikmenin Bunlarin -Iv Hfrbirindfa Yenildigi Zamanki Fazileti Bâbi

Ve Yüce Allah'in su kavli:
"Simdi bana ekmekte oldugunuz tohumu haber verin. Onu siz mi bitiriyorsunuz, yoksa bitirenler Biz miyiz? Eger dileseydik muhakkak ki onu bir ot kirintisi yapardik da siz de sasakalirdiniz" (ei-vskia: 63-65) [2].

1- Bize Kuteybe ibnu Saîd tahdîs edip söyle dedi: Bize Ebû Avâ-ne tahdîs etti. H ve yine bize Abdurrahmân ibnu'l-Mübârek tahdîs edip söyle dedi. Bize Ebû Avâne, Enes'ten tahdîs etti. Enes (R) dedi ki: Rasûlullah (S): söyle buyurdu: -'Hiçbir müslümân yoktur ki, bir agaç diker yâhud ekin eker de bunlarin herbirinden bir kus yâhud bir insan yâhud bir hayvan yesin de, kendisi bundan faydalanmasin! Muhakkak buna mukaabil o müslümân için bir sadaka sevabi olmustur".
Ve yine bize Müslim (ibnu Ibrâhîm el-Ferâhîdî el-Basrî) söyleyip söyle dedi: Bize Ebân tahdîs edip söyle dedi: Bize Kâtâde tahdîs edip söyle dedi: Bize Enes, Peygamber(S)'den tahdîs etti [3].

2- Zirâat Aletiyle Mesgul Olmanin Akibetlerinden Yâhud Zirâatte Emrolunan Sinirin Geçilmesi Nevinden Sakinilacak Seyler Râbi

2-.....Ebu Umâme el-Bâhilî (R) bir kerresinde bir demir saban ve zirâat âletinden birsey gördü de hemen söyle dedi: Ben Rasû lullah(S)'tan isittim, söyle buyuruyordu: "Bu âlet bir ailenin (sinirdaki evine girerse, o eve muhakkak bir zelîllik (horluk, hakîrlik) girdirilir"[4]
Ebû Abdillah el-Buhârî: Ebû Umâme'nin ismi Sudey ibnu Ac-lân'dir, dedi [5].

3- Zirâat Için Köpek Edinilmesi Babi

3-.....Ebû Hureyre (R) söyle dedi: Rasûlullah (S) söyle buyurdu:
"Her kim (yaninda) köpek tutarsa, su muhakkak ki, her gün o kimsenin amelinden bir kirat eksilir. Zirâat köpegi yâhud koyun köpegi edinmek bundan müstesnadir",
Ibnu Sîrîn ile Ebû Salih, Ebû Hureyre'den; o da Peygamber'-den olmak üzere "Koyun köpegi yâhud zirâat köpegi yâhud av köpegi müstesnadir" buyurdu, demislerdir.
Râvî Ebû Hazim da yine Ebû Hureyre'den; o da Peygamber'-den olmak üzere "Av köpegi yâhud davar köpegi müstesnadir" buyurdu, demistir [6].

4-..... (Küçük sahâbîlerden olan) Sâhib ibn Yezîd tahdîs etti ki, kendisi Ezdu Senûe kabilesinden ve Rasûlullah'in sahâbîlerinden bir adam olan Sufyân ibn Ebî Zuheyr'den isitmistir. Sufyân söyle de-mistir: Ben Rasûlullah(S)'tan isittim, söyle buyuruyordu: "Her kim ne ekin, ne de sagim hayvani korumayan bir köpek edinirse, onun iyi amelinden her gün bir kîrât eksilir".
(Sâib ibn Yezîd dedi ki:) Ben (hadîsi tesbît için Sufyân ibn Ebî Zuheyr'e): Hakîkaten sen bu hadîsi Rasûlullah'tan isittin mi? dedim. O da cevâb olarak ve Ka'be'yi isaret ederek: Su Mescid'in Rabb'ine yemîn ederim ki, evet O'ndan isittim, dedi [7].

4- Çiftçilik Için Okuz Kullanilmasinin Hikmeti) Babi

5-.....Ebü Hureyre(R)'den (söyle demistir): Peygamber (S) söyle dedi:
" Bir kimse bir öküz üzerine binmisti. Bu sirada hayvan o kimseye yüzünü çevirip bakti da:
— Ben bunun için yaratilmadim; ben tarla sürmek için yaratildim, dedi."
Peygamber: "Ben hayvanin böyle söyledigine inandim; Ebû Bekr ile Umer de inandi.
Bir kerre de bir kurt bir koyunu yakaladi. Çoban onun arkasindan gitti (ve koyunu biraktirdi). Bunun üzerine kurt, çobana hitaben:
— Yirtici hayvan gününde koyunu benden kim kurtarir? O gün koyunun benden baska çobani bulunmayacaktir! dedi".
Peygamber (S): "Ben kurdun böyle söyledigine inandim; Ebû Bekr ile Umer de inandi" buyurdu.
Râvî Ebû Seleme: Peygamber'in bu kissayi anlattigi gün Ebû Bekr ile Umer o cemâat içinde yoklardi, dedi [8]

5- Bâb: Mal Sahibi Baska Bir Kimseye: "Su hurmaligin veya bagin sulamak ve timor etmek gibi islerini üzerine al da, mahsûlünde benimle ortak ol" Dedigi Zaman (Bu Ortaklik Akdi Caiz Olur) [9]

6-.....Ebû Hureyre (R) söyle dedi: (Peygamber -S- Medine'ye geldigi zaman) Ensâr, peygamber'e:
— Hurmaliklarimizi bizimle Muhacir kardeslerimiz arasinda tak-sîm et, dediler.
Peygamber:
— "Hayir (öyle olmaz)" buyurdu.
Bunun üzerine Ensâr (Peygamber'in emriyle Muhâcirler'e):
— Terbiye etme ve sulama islerini siz üzerinize alin da, sizi mahsûlde ortak yapalim, dediler.
Bu suretle Ensâr ve Muhacirler:
— (Peygamber'in emrini) isittik ve itaat ettik, dediler [10].

6- Agaç Ve Hurma Agaci Kesme(Ntn Hükmü) Babi

Ve Enes: Peygamber (S) hurma agaçlarinin kesilmesini emretti de agaçlar kesildi, demistir [11];

7-.....Abdullah ibn Umer(R)'den (söyle demistir): Peygamber (S) Benu'n- Nadîr Yahûdî kabilesinin Buveyre sehrinin hurmaliklarini yakti ve kestirdi. Iste bu Buveyre için sâir Hassan ibn Sabit su beyti söyler:
Ve hâne alâ serâti Benî Lueyyin Harîkun bi'1-Buveyraü mustatîru

7- Bâb: (Bu, Geçen Babin Bir Fasli Gibidir)

8-.....Râfi' ibnu Hadîc (R) söyle dedi: Biz Medîne ahâlîsinin ekin ekme yeri (yânî tarla) yönünden

en çogu idik. Biz arazîden bir kismi mal sahibine âiddir diye isimlendirilmis olarak diger tarafini kiraya verir idik. Râfi' dedi ki: Bazen bu kisim musîbete ugrar (helak olur), kiraya verilen arazî selâmete çikar; bâzi defa da aksine, kiraya verilen asil arazî musîbete ugrar da, mal sahibine ayrilan kisim âfetten selâmete çikardi. Iste bunun için bu sekilde kiraya vermekten nehyolunduk. Altin ve gümüse gelince, o zamanda (bunlarla kira âdeti) yoktu [12].

8- Mahsûlün Yarisi Yâhud Üçte Biri; Dörtte Bîri Gibi Belli Bir Mîkdâri Üzerine Ekincilik Akdi (Yapmanin Hükmü) Babi [13]

Ve Kays ibn Müslim, Ebû Ca'fer Muhammed ibn Alî ibn Huseyn el-Bâkir'dan söyledi ki, o: Medine'de hiçbir hicret evi sahibi müstesna olmamak üzere, bütün Muhacirler mahsûlün üçte biri, dörtte biri tarla sahibine âid olarak zirâat ederler, demistir [14] Alî, Sa'd ibn Mâlik, Abdullah ibn Mes'ûd, Umer ibn Abdilazîz, Kaasim, Urve, Ebû Bekr ailesi, Umer ailesi, Alî ailesi ve Ibn Sîrîn hep müzâraa yânî ekincilik akdi yaptilar [15].
Abdurrahmân ibn Esved de: Ben amcam Abdurrahmân ibn Yezîd ile tarlalarimizda ekme ortakligi yapardim, demistir [16]. Umer ibn Hattâb da devlet baskanligi zamaninda ziraatçi insanlarla, eger tarla ile beraber tohumu da kendi yanindan verirse mahsûlün yansi; eger tohumu ziraatçilar getirirse üçte biri gibi bir mikdâri kendisine âid olmak üzere, ekincilik akdi yapmistir [17]. el-Hasen de: Tarlanin iki ekinciden birine âid olmasinda ve masrafin iki ortak tarafindan ortaklasa te'mîn edilmesinde hiçbir sakinca yoktur, demistir, ez Zuhrî de bu görüsü görmüstür [18]. Yine el-Hasen el-Basrî: Pamuk ve zeytin gibi mahsûlleri toplamak ve yari yariya taksim etmek üzere ortaklikta dînî bir sakinca yoktur, demistir [19]. Ibrâhîm Nahaî, Ibn Sîrîn, Atâ ibn Ebî Rebâh, Hakem ii ibn Uteybe, Zuhrî ve Katâde: Dokuyacagi bezin üçte bir ve dörtte bir gibi bir mikdân çulhaya âid olmak üzere iplik verilerek ortaklik akdi yapmayi caiz görmüslerdir [20].
Ma'mer ibn Râsid: Yük hayvanini ta'yîn edilen bir müddete kadar, kazanci üçte bir yâhud dörfae bir hesabiyle taksîm edilmek üzere kiraya vermekte sakinca yoktur, demistir [21].

9-.....Abdullah ibn Umer (R), Nâfi'e, Peygamber'den haber verip söyle demistir: Peygamber (S), Hayber arazîsinden çikacak meyveden, ekinden her mahsûlün yarisi Hayber ahâlîsine âid olmak üzere muamele yapti. Ve Rasûlullah bu mahsûlden kadinlarina yüz vesk verirdi ki, bunun seksen veski hurma, yirmi veski de arpa idi [22].
Sonra Umer, Hayber arazîsini kit'alara ayirdi ve Peygamber'in kadinlarim ya bu arazîden ve suyundan birer parça almalari yâhud Peygamber zamaninda oldugu gibi mahsûlünden vesk almalarini yürütecegi hususunda muhayyer kildi. Onlardan bâzilari arazîyi, bâzilari da veski tercih ettiler. Âise ise arazî almayi tercîh etmisti [23]

9- Bâb: Arazî Sahibi Ekincilik Akdinde Belli Seneler Sart Kilmadigi Zaman? [24]

10-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle dedi: Peygamber (S) Hayber arazîsinden çikacak meyveden, ekinden her mahsûlün yarisi Hayber ahâlîsine âid olmak üzere ekincilik muamelesi yapti [25].

10- Bab (Bu, Geçen Babin Bir Fasli Gibidir)

11-.....Amr ibn Dînâr dedi ki: BenTâvûs'a: Keski muhâbara akdini terketsen! Çünkü bâzi sahâbiler, Peygamber (S) muhâbara yoluyla zirâatten nehyetti diyorlar, dedim. Tâvûs: Ey Amr, ben onlara veriyorum ve onlari zengin kiliyorum (yâhûd onlara yardim ediyorum). Ve bana Peygamber bundan nehyetti diyenlerden daha bilgili olan kimse, yânî Ibn Abbâs haber verdi ki, Peygamber (S) bundan (yânî arazîyi ücret mukaabili kiraya vermekten) nehyetmemistir; fakat: "Sizden birinizin tarlasini zirâat için dîn kardesine (meççânen) vermesi, kendisi için o arazî mukaabilinde belli bir ücret almasindan daha hayirlidir" buyurmustur, dedi [26].

11- Yahüdiler'le Ekincilik Akdi Yapmak Babi [27]

12-.....tbn Umer(R)'den (söyle demistir): Rasûlullah (S) Hayber arazîsini Yahûdîler'e, o arazîde çalismalari ve onunla zirâat yapmalari ve arazîden çikacak mahsûlün yarisi kendilerinin olmak üzere verdi [28].

12- Ekincilik Akdinde Mekruh Olan Sartlar Babi

13-.....Râfi' ibn Hadîc (R) söyle demistir: Biz Medine ahâlîsi içinde en çok tarlasi olanlar idik. Herbirimiz arazîsini "Su parça bana, su parça da sana âid olsun" diyerek kiraya verir idi. Bazen burasi mahsûl verirdi de su taraf mahsûl bitirmezdi (ve hakki zayi' olurdu). Bunun için Peygamber (S) tarla sahihlerini bu nevi' ekincilik akdinden nehyetti [29].

13- Bâb: Bir Kimse. Bu Zirâatta O Topluluk Lehine Bir Iyilik Ve Salâh Bulundugu Hâlde, Izinleri Olmaksizin Bir Toplulugun Malinda Zirâat Yaptigi Zaman (Bu Zirâat Kime Âid Olacaktir)?

14-.....Abdullah ibn Umer(R)'den: Peygamber (S) söyle buyurdu [30]. "Üç kisilik bir cemaat yürümekteler iken onlari yagmur yakaladi. Hemen bir dagdaki bir magaraya sigindilar. Akabinde girdikleri magaranin agzina dagdan büyük bir kaya düstü ve üzerlerine magarayi kapatti. Bunlar birbirlerine;
— Allah için elverisli olarak islemis oldugunuz bir takim ameller düsünün de onlarla Allah'a duâ

edin, belki Allah bu kayayi size açar, dediler.
Onlardan biri söyle dedi:
— Yâ Allah! Su muhakkak ki benim ihtiyar yasli babamla anam vardi. Bir de küçük kiz çocuklarim vardi. Ben onlar üzerine çobanlik yapardim. Yanlarina gittigim zaman süt sagardim da babam ile anamdan baslar, çocuklarimdan önce onlara süt içirirdim. Bir gün geç kaldim da aksama girinceye kadar gelemedim. Geldigimde onlari uyumuslar buldum. Yapageldigim gibi süt sagdim. Onlari uyandirmayi ve onlardan önce çocuklara süt içirmeyi istemedigim için, bas uçlarinda dikildim. Çocuklar ayagimin yaninda agliyorlardi. Nihayet fecr dogdu. Eger benim bu isi senin rizâni aramak için yaptigimi biliyorsan, bize bu sikintili hâlden bir açiklik aç da oradan gökyüzünü görelim! diye duâ etti.
Bunun üzerine Allah biraz açti da onlar gökyüzünü gördüler. Bunlardan bir digeri:
— Yâ Allah! Su muhakkak ki, benim bir amucam kizi vardi. Ben o kizi erkeklerin kadinlari sevmekte olduklarindan daha siddetli bir surette severdim. Ben ondan murâd almak istedim. O, ben kendisine yüz dînâr getirmedikçe kabul etmeyip dayatti. Ben bu parayi aradim, nihayet yüz dînâri topladim. Kizin iki ayagi arasina ulastigim zaman kiz bana: Ey Allah 'm kulu! Allah'tan kork, yaratici kudretin bekâret mührünü açma; ona ancak hakki ile yâni nikâh ile aç, dedi. Bunun üzerine ben de kizin üstünden kalktim. Eger benim bu isi senin hosnûdlugunu aramak için yaptigimi bilmekte isen, bize bir açiklik ihsan et! diye duâ etti.
Bunun üzerine kaya biraz daha açildi.
Üçüncü de söyle dedi:
— Yâ Allah! Ben onalti ritl ölçegi ücret mukaabilinde ücretli bir isçi tutmustum. Isini bitirince, hakkimi bana ver dedi. Ben de hakkini kendisine sundum. Fakat o ücreti almadan gitti. O günden sonra ben onun ücreti ile zirâat etmekte devam ettim. Nihayet o ücretten çobani ile beraber bir sürü sigir topladim. Sonra o isçi bana geldi de:
— Allah'tan kork (ücretimi ver), dedi. Ben de:
— Su sigir sürüsüne ve çobanina gitve onlari al, dedim. O bana:
— Allah'tan kork da benimle alay etme, dedi. Ben de:
— Ben seninle eglenmiyorum; onlari al, dedim ve aldi. Eger benim bu isi senin rizâni kazanmak için yaptigimi bitmekte
isen, kalan kismi da aç, dedi.
Allah da magarayi tamâmiyle açti (onlar da yürüyüp gittiler) [31].
Ebû Abdillah el-Buhârî dedi ki: Ve Ismâîl ibnu Ukbe, Nâfi'den yaptigi rivayette hadîsteki "Bagaytu (= Aradim)" kelimesi yerine "Sa-aytu(= Çalistim)" lâfzini söylemistir [32].

14- Peygamberdin Sahâbîlerinin Vakiflari, Harâc Arazîsi, Sahâbîlerin Zimmet Ehli Ile Ekincilik Akdi Ve Çalisma Akdi Yapmalari (Meselelerinin Hükümlerini Beyân) Babi

Ve Peygamber (S), Umer'e: "Sen bunun kökünü alinip satilmamak, lâkin onun mahsûlü in/âk olunmak üzere sadaka yap" buyurdu. Umer de onu bu suretle vakfetti [33].

15-.....Zeyd ibn Eslem'in babasi Eslem söyle demistir: Umer ibnu'l-Hattâb (R): Eger müslümânlarin sonu (yânî müstakbel hayâti endîsesi) olmasaydi, Peygamber(S)'in Hayber'i taksim ettigi gibi, ben de fethettigim herbir köyü muhakkak ganimet sahihleri arasinda taksim ederdim, dedi [34] .

15- Ölü Bir Arazîyi Diriltip I'mâr Eden Kimse Babi

Ve Alî ibn Ebî Tâlib, Kûfe'ye geldiginde harâb ve metruk Küfe topraginin i'niânni, ölü arazîyi diriltme
esâsini kabul ile saglamistir.
Umer de: "Her kim ölü bir arazîyi diriltip i'mâr ederse, onun mülkiyeti kendisine âiddir", demistir [35] .

16-.....Ve Umer ile Amr ibn Avf tan bu "Her kim ölü topragi diriltirse ona mâlik olur" sözü Peygamber'den olmak üzere rivayet olunuyor [36].Ve Amr ibn Avf, kendi rivayetinde "Sahibinin izni olmaksizin topragini fuzûlî olarak diriltmek isteyen zâlimin, o toprakta tasarruf hakki yoktur" sözünü ziyâde etmistir [37]. Ve yine bu konuda Câbir ibn Abdillah'tan, o da Peygamber (S)'den olmak üzere bunun benzeri bir metin rivayet olunuyor [38].

17-.....Bizeel-Leys, UbeydullahibnuEbîCa'fer'den; oda Muhammedibn Abdirrahmân'dan; odaUrve'den; odaÂise(R)'dentah-dîs etti ki, Peygamber (S): "Her kim, hiçbir kimseye âid olmayan bir arazîyi i'mâr ederse iste o kimse (bu yere) daha haklidir" buyurmustur [39].
Urve: Umer ibnu'l-Hattâb kendi halifeliginde bu hükümle hükmetti, dedi [40].

16- Bab (Bu, Geçen Babin Bir Fasli Gibidir)

18-.....Mûsâ ibn Ukbe, Salim ibn Abdillah'tan; o da babasi Abdullah ibn Umer'den (söyle demistir): Peygamber (S) Veda Hac-ci'nda Akîk vâdîsinin ortasindaki Zu'1-Huleyfe'de gecelemek üzere konakladigi yerde iken (ru'yâsinda) kendisine "Sübhesiz sen mübarek bir vâdîde bulunuyorsun" denilmistir.
Seneddeki üçüncü râvî Mûsâ ibn Ukbe söyle dedi: Hacc seferinde Salim ibn Abdillah, babasi Abdullah ibn Umer'in vaktiyle Zu'l-Huleyfe'de bineginden inip, gecelemek üzere devesini çöktürdügü yere bizi indirdi. Abdullah ibn Umer'in: Rasûlullah Veda Hacci'na giderken bu vâdîde devesinden inip geceledigi yerdir, diye arayarak buraya gelip indigini Salim görmüstü. Burasi vâdînin içindeki mescidin alt tarafinda, vâdî ile yol arasinda tam ortalama bir mevki' idi [41].

19-.....Ibnu Abbâs, Umer ibnu'l-Hattâb(R)'dan: Peygamber (S) Vâdî'l-Akîk'te iken söyle

buyurmustur: "Bu gece bana Rabb'im tarafindan bir elçi geldi: Bu mübarek vâdîde namaz kil ve bu umre hacc içindedir de, dedi"[42]

17- Bâb: Arazî Sahibi. Ekinciye: Ben Seni, Allah'in Seni Burada Durdurdugu Müddetçe Durdururum Dedigi Ve Belli Bir Müddet Zikretmedigi Zaman, Mal Sahibi Ve Ekinci, Rizâlastiklari Sart Üzerinde Olurlar.

20-.....Ibn Umer(R)'den (söyle demistir): Umer ibnu'l-Hattâb, devlet baskanligi zamaninda Yahûdî ve Nasrânîler'i Hicaz topragindan çikardi. Rasûlullah (S) da Hayber üzerine gâlib geldigi zaman bunlari Hayber'Üen çikarmak istemisti. Çünkü Hayber üzerine gâlib geldigi zaman arazî Allah'a, Rasûlü'ne ve müslümânlara âid olmus da Rasûlullah Yahûdîler'i oradan çikarmak istemisti. Bunun üzerine Yahudiler, Rasûlullah'tan hurmaliklarin islerini görmek ve mahsûlün yansi kendilerinin olmak üzere, kendilerini Hayber'de birakmasini istediler. Bu istek akabinde Rasûlullah onlara.
— "Dediginiz sartlara göre istedigimiz müddetçe sizleri burada
birakiyoruz" buyurdu.
Böylece onlar, Umer bunlari Teymâ ve Erîha'ya sürünceye kadar Hayber'de kaldilar [43].

18- Peygamber(S)'In Sahâbîlerinden Bâzilarinin Diger Bâzilarina Zirâat Ve Meyve Hususunda Ücretsiz Ve Karsiliksiz Olarak Ortak Olmalari Ve Yardimlasmalari Babi [44]

21-.....el-Evzâî, Râfi' ibn Hadîc'in himayesinde olan Ebu'n- Necâsî Atâ ibn Suhayb'dan haber verdi. O söyle demistir: Ben Râfi' ibn Hadîc'den isittim; o da amucasi Zuheyr ibn Râfi'den. Zuheyr:
— Rasûlullah (S) bizleri, bize kolay olan bir isten nehyetti, dedi. Ben:
— Rasûlullah'in söyledigi sey elbette bir hakikattir, dedim. Zuheyr:
— Rasûlullah beni çagirdi ve: "Tarlalarinizla ne yapiyorsunuz (yânî onlari nasil idare ediyorsunuz)?" dedi. Ben de: Bunlari, sulak tarafi (bizim) olmak üzere ve hurmadan, arpadan vesk(denilen Ölçekler mukaabilinde îcâra (yânî kiraya) veririz, dedim. Rasûlullah: "Öyle yapmayiniz. Onlari ya kendiniz ekiniz, ya (ücretsiz olarak baskalarina verip) ektiriniz veyâhud da onlari bos tutunuz!" buyurdu.
(Bu hadîsi amucasindan isiten) Râfi':
— Ben senin kelâmini isitiyorum ve itaat ediyorum dedim, demistir (yânî: Ey Peygamberim, senin sözünü isittim ve sana tamâmiyle Ûâat ettim, demektir) [45].

22-.....Câbir (R) söyle demistir: Sahâbîler (Peygamber asrinda) arazîleri, mahsûlün üçte biri veya dörtte biri yâhud yarisi mukaabilinde zirâat ederlerdi. Bunun üzerine Peygamber (S):
— "Kimin tarlasi ve topragi varsa onu ya kendisi eksin, yâhud onu bir atiyye olarak versin (ektirsin); bunu da yapmazsa tarlasini (bos) tutsun" buyurdu [46].
Ve Ebû Tevbe er-Rabî' ibnu Nâfi*(241) söyle dedi: Bize Muâvi-ye ibn Sellâm, Yahya ibn Kesîr'den; o da Ebû Seleme'den; o da Ebû Hureyre'den tahdîs etti. Ebû Hureyre (R) söyle demistir:

Rasûlullah (S): "Kimin arazîsi varsa onu kendisi eksin yâhud bir atiyye olarak dîn kardesine versin; bunu da yapmaktan çekinirse (icara vermeyip) arazîsini (bos) tutsun" buyurdu [47].

23-.....Amr ibnu Dînar söyle demistir: Ben yukarida geçen ve içinde kiradan nehiy bulunan Râfi ibn Hadîc hadîsini Tâvûs'a zikrettim. Tâvûs, if âl babindan "Yuzriu" (yâni kira ile baskasina ektirir) dedi de, (delîl getirmek için sunu ilâve etti): Çünkü Ibnu Abbâs (R) söyle dedi: Sübhesiz Peygamber (S) mahsûlün bir kismi ile ekincilik akdi yapmaktan nehyetmedi. Fakat: "Arazîsahibinin, topragini mü'min kardesine karsiliksiz ekime vermesi, belli birsey almak üzere kiraya vermesinden hayirlidir" buyurdu [48].

24-.....Ibn Umer'in himayesinde olan Nâfi' söyle demistir: Ibn Umer (R) Peygamber (S) zamaninda Ebû Bekr, Umer, Usmân zamanlarinda ve Muâviye'nin emirligi zamaninda ekim arazîlerini kiraya verirdi. Sonra Râfi' ibn Hadîc'ten Peygamber'in tarlalari kiraya vermekten nehyettigi rivayet olundu. Bunun üzerine Ibn Umer, Râfi* ibn Hadîc'e gitti. Ben de onunla birlikte gittim. Râfi'den bu rivayetini sordu. O da:
— Peygamber (S) tarlalari kiraya vermekten nehyetti, dedi. Bu cevâb üzerine Ibn Umer bana hitâb ederek:
— Ey Nâfi', sen kesin olarak bilirsin ki, biz tarlalarimizi Rasû-lullah'in zamaninda, tarlanin sulak, verimli yerlerinin mahsûlü arazî sahibine âid olmak ve samandan da birsey verilmek üzere, kiraya verirdik, dedi [49].

25-..... Ibn Sihâb söyle demistir: Bana Salim haber verdi ki, babasi Ibn Umer (R): Ben iyi bilmekteyim ki, Rasûlullah (S) zamaninda tarla kiraya verilirdi, demistir. Sonra Abdullah ibn Umer, Peygamber'in arazîyi kiraya vermek hususunda kendisinin bilmedigi bir hüküm ortaya çikarmis olmasindan korktu da (her ihtimâle karsi) arazîyi kiraya vermeyi terketti [50].

19- Arazîyi Altin Ve Gümüs Para Karsiliginda Kiraya Verme(Nin Cevazi) Babi

Çünkü Ibn Abbâs: Sizin yapmakta oldugunuz islerin en faziletlisi, içinde dikili agaç olmayan arazîyi altin, gümüs akçe ile seneden seneye kirâlamanizdir, demistir [51].

26-.....Râfi' ibn Hadîc söyle demistir: Bana amucalanm (Zuheyr ile Muzhir), Peygamber (S) zamaninda sahâbîler, tarlanin sulak parçasinda biten mahsûl ile yâhud arazî sahibinin istisna ettigi (mahsûlün üçte bir, dörtte bir gibi) bir mikdâri kendisine verilmek üzere, tarlayi kiraya verirlerdi. Iste Peygamber bu suretle arazîyi kiraya vermeyi nehyetti, diye tahdîs ettiler.
Râvî Hanzala: Râfi'e:
— Dînâr ve dirhem ile kiraya vermek nasildir? dedim..Râfi':
[52]

— Dînâr ve dirhem ile icar etmekte be's yoktur, dedi . el-Leys ibn Sa'd dedi ki: Öyle sanirim ki, kendisinden nehyolu-
nan husus öyle birseydir ki, eger halâl ve harami anlama sahibi olan kimseler onda düsünselerdi, içindeki tehlikeden (yânî helak üzerinde olusundan) dolayi ona cevaz vermezlerdi [53].

20- Bâb (Bu, Geçen Babin Bir Fasli Gibidir)

27-..... Ebû Hureyre(R)'den (söyle demistir): Peygamber (S) bir gün yaninda çöl ahâlîsinden bir adam bulundugu hâlde sunu anlatiyordu:
"Cennet ehlinden bir kimse (cennette) zirâat etmek hususunda Rabb'inden izin istedi de Allah ona:
— (Ey kulum!) Sen, arzu ettigin hâlde degil misin? diye sordu. O kimse:
— Evet, lâkin ben zirâat yapmayi arzu ediyorum, dedi." Peygamber devamla dedi ki:
"Akabinde bu kimse tohum atti, tohumu hemen çabucak çikmaya, büyümeye ve biçilmek devrine erismeye basladi. Taneler yigini daglar misâli oldu. Bunun üzerine Yüce Allah:
— Ey Âdem oglu, al iste! Su muhakkak ki, seni hiçbirsey doyurmaz, buyurur!"
Bunun üzerine çöl Arabi:
— Vallahi bu zirâatçiyi ancak ya Kureysli yâhud Ensârî bir kimse bulursun. Çünkü Kureys ile Ensâr zirâat sahihleridirler. Biz bedevilere gelince, bizler zirâat sâhibleri degiliz, dedi.
Bedevinin bu sözü üzerine Peygamber (S) gülümsedi [54].

21- Bitki Ve Agaç Dikip Yetistirmek Hakkinda Gelen Hadîsler Babi [55]

28-..... Sehl ibn Sa'd (R) söyle demistir: Biz cumua gününün gelmesiyle sevinir, ferahlanirdik. Söyle ki: Bizim ihtiyar bir hanim ninemiz vardi. O her cumua günü, bizim su kenarlarina dikmekte oldugumuz silk (çogundur) denilen bitkinin köklerinden alip toplar, onlari bizim için bir çömlegin içine koyar ve buna arpa taneleri de ilâve ederek pisirirdi. RâvîYa'kûbdediki: Iyi bilmiyorum amma Sehl; Bu yemegin içinde ne iç, ne de et yagi vardi, demisti. Cumua namazini kilinca biz bu kadincagizi ziyaret ederdik. O da hazirladigi bu yemegi bize yaklastirir, ikram ederdi. Iste biz cumua günü olunca bu kadinin hazirladigi bu yemekten dolayi sevinirdik. Biz kusluk yemegini cumua namazindan sonra yer, öglen uykusunu da muhakkak cumua namazindan sonra uyurduk [56].

29-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Insanlar: EbûHureyre çok hadîs rivayet ediyor, derler. Ben kasden ihtiyarimla yalan söylersem, Allah bunu benden sorar. Yine insanlar: Muhacirler ve Ensâr için Ebû Hureyre'nin hadîsleri kadar hadîs söylemek müyesser olmuyor, derler. Fakat Muhacir kardeslerimi çarsilardaki alisverisleri mesgul ederdi. Ensâr kardeslerimi de mallarindaki ekim, dikim isleri mesgul ederdi. Ben ise (Suffe ehlinden) miskin bir kisi idim. Karnim tokluguna Rasûlullah(S)'in meclisine devam eder,,O'ndan ayrilmazdim. Ensâr ve Muhâcirler'in huzurda bulunamadiklari zaman ben hâzir bulunur, onlar Peygamber'in tebliglerini unuttuklari zamanlarda ben ezberler idim.

Bir gün Peygamber (S): "Sizden biriniz elbisesini ben su hitabemi bitirinceye kadar yayar da sonra elbisesini toparlayip gögsüne basarsa, muhakkak ki o benden isittigi makaalemden hiçbir seyi ebeden unutmaz" buyurmustu. Ben de yünden bürdemin bir parçasini Peygamber hitabesini söyleyip bitirinceye kadar yarisini yere serdim. Üzerimde baska elbisem de yoktu. Sonra o elbiseyi toplayip bagrima bastim. Peygamber'i hakk ile gönderen Allah'a yemîn ederim ki, O'nun bu konusmasindan bu güne erisinceye kadar hiçbir seyi unutmadim [57]. (Ebû Hureyre devamla:) Allah'a yemîn ederim ki, Allah'in Kitâbi'ndaki iki âyet olmasaydi, size ben kat'iyyen bir sey rivayet etmezdim, demis ve su âyetleri okumustur:

"Hakikat indirdigimiz o açik açik âyetlerimizi ve dogruyu, biz Kitâb 'da insanlara onu pek asikâr bir surette bildirdikten sonra gizleyenler; iste onlara hem Allah la'net eder ve hem la'net etmek sânindan olanlar la 'net eder. Ancak tevbe edenler, düzeltenler ve hakikati iyice açiklayanlar baska. Ben artik onlarin günâhlarindan geçerim. Ben en çok tevbe kabul edenim, en çok merhamet edenim" (ei-Bakara: 159-160) [58]

---

[1] Bu kitâb basligi Buhârî nüshalarinda farkli sekillerde gelmistir:

Asîlî ve Kerîme nüshalarinda "Mâ câe fi'1-Harsi ve'1-Muzâraa" seklinde gelmis. Yûnînî ve Kastallânî nüshalarinda da bu rivayet tercîh edilmistir.

Nesefî ve Kusmeyhenî nüshalarinda "Kitâbu'l-Muzâraa" seklinde gelmis, Besmele de unvandan sonraya konulmus. Müstemiî nüshasinda "Kitâbu'1-Hars" bâzi nüshalarda da "Kitâbu'1-Hars ve'I-Muzâraa" seklindedir.

el-Muzâraa: Mufâale vezninde, ekincilik veçhile muamele eylemek ma'nâsi-nadir ki, meselâ biri tarla ve tohum verip, diger islemek veçhile olan ortaklik muamelesi gibi... (Kaamûs Ter.)

Fikih'ta Muzâraa, bir taraftan arazî, öbür taraftan çalisma ve mahsûl aralarinda belli nisbetle taksim olunmak üzere yapilan bir nevi' ortaklik akdidir. Bu akd de diger akidler gibi îcâb ve kabul île gerçeklesir.

[2] Yânî bu bâb ekin ekmenin ve agaç dikmenin, bunlardan yenilip faydalandigi zaman sahibine âid olacak sevabi ve fazileti hakkindadir.

Buhârî'nin bu âyeti burada getirmesi "O tohumu siz mi bitiriyorsunuz, yoksa bitirenler biz miyiz?" sorusu ile gayet belîg bir ni'met hatirlatmasi ihtiva etmesinden dolayidir. Bu sebeble Nesefî, Tefsîr'inde Ebû Hureyre'den Rasûîullah(S)'in: "Hiçbiriniz ekini ben zer' ettim, ben bitirdim demesin, fakat ben hars ettim, yânî tohum attim, desin" buyurdugu nakledilmistir. Bu hadîsi Ibn Ebî Hatim merfû' olarak rivayet etmistir.

Bu âyette ekin ekmenin mubâhligma delîl getirme noktasi söyledir: Yüce Allah, ekmekte oldugumuz tohumlari bitirmekle bize ni'met hatirlatmasi yapmistir. Bu da tohum ekmenin caiz olduguna delâlet etmistir. Çünkü yasak edilmis olan bir seyle ni'met hatirlatmasi yapilmaz (Kastallânî).

[3] Buhârî bu hadîsi bu babinda ayri ayri üç sened Ile vesîkalandirmistir ki, bu da hadîsin ilmî kuvvetini gösterir.' Bu hadîs diger hadîsçiler tarafindan da on kadar sahâbîden ayri ayri sened ve metinlerle rivayet edilmistir. Böylece bu zirâat ve agaç dikme hadîsinin sahîhligi ve mu'teberligi yönünden ayri bir mevkii vardir. Hiç sübhesiz Rasûlullah ekime ve dikime pek büyük bir ehemmiyet vermis ve sahâbîlerine bunlari tavsiye etmistir ki, sahâbîler tarafindan bunlar bize çesitli sekillerde nakledilmistir. Bunlardan bâzilarinin tercemeîerini kaynaklanyle birlikte verelim:

"Agaç diken hiçbir kimse yoktur ki, Allah ona diktigi agaçtan çikan meyve kadar ecr ve sevâb yazmasin" (Ahmed ibn Hanbel, Ebû Eyyûb'dan).

"Agaç diken herbir kimseye o agaçtan yenilen mahsûl muhakkak bir sadaka olur. O agaçtan çalman da yine onun Için bir sadaka olur. Vahsî hayvanlarin yedigi de o kimse hesabina bir sadaka olur. Kuslarin yedigi de bir sadakadir. Her insanin ondan yiyip eksilttigi mahsûl de onu diken için bir sadakadir" (Müslim, Atâ ibn Ebî Rebâh yolu ile Câbir'den).

"Câbir dedi ki: Ümmü Ma'bed yâhud Ümmü Mübessir el-Ensârî kendisine âic hurmalikta iken yanma Peygamber geldi ve kadina: "Bu hurmalari kim dikti, müslim mi: kâfir mi?" dedi. Kadin: Müslim, diye cevâb verdi. Bunun üzerine Peygam ber (S): "Bir müslümânm diktigi agacin meyvesinden, ektigi ekinin mahsûlünden herhangi bir insan, bir hayvan veya herhangi bir sey yerse, o yenilen meyvt agaci, diken müslim için sadaka olur" buyurdu" (Müslim, CâbIr'den).

Ebu'd-Derdâ Sam'da agaç dikerken kendisine birisi ugramis da: Vay ser Rasûhillah'in yân ve arkadasi oldugun hâlde agaç mi dikiyorsun? dedi. Ebu'd-Derdâ da: Dur, acele etme! Ben Rasûlullah'm "Bir kimse bir agaç diker de agaçtan bir insan yâhud A ilah 'm mahlûkundan herhangi bir mahlûk meyve yerse, muhakkak bu yenilen mahsûl, diken kimse için sadaka olur" buyurdugunu isittim, demistir (Ahmed, Müsned).

[4] Hadîsin bâb basligina uygunluk noktasi, Rasûluliah'in demir saban görünce söyledigi sözdür. Bu hadîse göre baslik "Saban giren eve zillet, horluk giriyor; öyleyse onunla mesgul olmanin akibetlerinden sakinmak vâcib olur" hükmünü ifâde eder.

Zirâatten sakinmayi telkin eden bu el-Bâhilî hadîsi i!e bundan önce geçen ekincilik ve agaç dikmeyi tesvîk eden Enes ibn Mâlik hadîsi arasinda açik bir zidhk vardir.

Buhârî, bu zahirî zidligi giderme ve iki hadîsi uyusturmayi basliktaki iki suretle isârei etmistir: a. Sabanla, zirâat aletiyle mesgul olmanin akibetlerinden; b. Zirâatte emredilmis olan sinin geçmekten sakinmak suretiyle. Hadîsin sarihleri biraz kapah olan bu basligi "Zirâatle mesgul olmanin diger dînî vazifeleri yerine getirmeye mâni' olmasindan sakinmak" suretinde tefsîr ediyorlar.

Dâvûdî: Zirâatten sakindirmayi ifâde eden bu Ebû Umâme hadîsi, hudûd boyunda vatani savunma ve korumaya me'mûr edilmis olanlara mahsûstur, demistir. Su hâlde cebhedeki mücâhidler zirâatten ve hattâ cihâda mâni her nevi mesgul yetten men' edilmis olduklari hâlde, gerideki müslümânlar "Siz de on lara karsi gücünüzü/i yettigi kadar kuvvet., hazirlayin.." (el-Enfâl: 60) emri geregince, zirâatle ve ordunun ihtiyâçlarim saglamak için her türlü is seferberligi ile vazifeli bulunurlar. Iste hadîsin asil ma'nâsi da "Bir millet tamamen ziraatçi olur da vatanin korunmasi vazifesi ihmâl edilirse, o memlekete ebedî bir horluk çöker" demek olur.

[5]

Bu, Buhârî'nin el-Müstemlî nüshasinda gelmistir.
Bir rivayette: Ebû Umâme'nin râvîsi Muhammed ibn Ziyâd el-Elhânî, Ebu Umâme'nin adi Sudey ibn Aclân'dir dedi, demistir
[6]
Buhârî burada hadîsi üç yoldan rivayet etmis. Bu üç yolun rivayetleri birbirini tamamlayarak zirâat, koyun ve av köpeklerinin müstesnâligi bildirilmis, böylece zirâat ve koyun sâhibleriyle avcilarin köpek edinip kullanmalarinin mübâh oldugu anlasilmistir. Basliga uygunlugu da iste burasidir.
[7]
Bu hadîsin, hadîs usûlü bakimindan su ehemmiyetli özellikleri vardir:
a. Râvîlerin isitmesine dayanmasi.
b. Ilk râvînin rivayetini yemîn ile te'yîd etmis bulunmasi.
c. Sahâbînin sahâbîden rivayet etmis olmasidir ki, Sâib'in Sufyân'dan riâyetidir ve Sâib'in babasi da sahâbîdir.
d. Kabilesi zikredildigihâlde ismi ta'yîti edilmeyen Ezdu Senûe'nin de sa-hâbî olmasidir ki, bir isnâdda üç sahâbînin birlesmesi pek az vâki' olan bir meziyyettir.
[8]
Hadîsin bâb basligina uygunluk noktasi, öküze izafetle hikâye edilen "Ben çiftçilik için yaratildim" sözüdür. Ve bununla çiftçilik için çift sürme hayvani kul-lanilmasinin cevazina isaret edilmistir.
Buhârîbu hadîsi Isrâîl ogullari babinda da getirmek suretiyle, kissanin onlar zamaninda cereyan ettigini anlatmistir. Maamâfîh hayvanin bir mu'cize olarak kelâm etmesi, her ümmette görülmüstür.
Bu hadîste Peygamber iki halîfesinin imânlarinin kemâline yüksek bir i'ti-mâdini ifâde etmis, Allah'in kudretini tanima ve îmânlarindaki salâbetI kendi menzilesine yükseltmistir,
"Yevmu's-Sebu'" ta'bm hadîsin ma'nâsi müskil bir yeridir. Lügat yönünden "Yirtici canavarlarin hüküm icra ettigi gün" demektir. Bunun delâlet ettigi seyi ta'yînde çesitli îzâhlar ve ihtimâller ileri sürülmüstür. Bu hususta Kurtubî, Ibnu'î-Arabî, Kaadi Iyâz ve Nevevî'nin görüsleri dikkate deger.
Hulâsa: Hadîsteki "Yevmu's-Sebu'", bir ihtilâlin meydana getirdigi icti-mâî karisiklik zamani olabilir. Peygamber bunun fecî' netîcelerini bir kurdun agzindan belîg bir hikmet diliyle bildirmis, ümmeti nifak ve ayriliktan sakindirip Içtimaî dayanismaya tesvik etmistir (Kâmil Mîrâs, Tecrîd Ter,, VI. 199).
[9]
Buhârî, hadîsteki ile yetinerek, hüküm zikretmemistir
[10]
Hadîsin bâb basligina delîlligi "Terbiye etme ve sulama islerini üzerinize alin da sizi mahsûlde ortak yapalim" sözündedir. Fikih örfünde buna "Musâkaat Akdi" denilir: Bir tarafta mal, bir tarafta çalisip isleme ve mahsûlde belli nis-bette ortaklasma akdidir.
Ensâr hurmaliklarinin mülkiyetinin Muhâcirler'le aralarinda taksimini tek-lîf etmislerdi. Peygamber, yardimiasmanm bu derecesini fazla görüp, akann mülkiyeti Ensâr'm üzerinde kalmak üzere, Muhâcirler'in çalisma Ile ortakliklari seklini teklif etmis, böylece Ensâr'in aslî ve temel mülkiyet hakkini korumustur.
[11]
Bu, Namaz Kitâbi'nda; Mescidler bölümünde, CâhilIyet kabirlerinin desilmesi babinda senediyle getirdigi uzunca hadîsin bir parçasidir. Bu Enes hadîsi ile bâ-»ba delîl olmak üzere getirilen Ibn Umer hadîsi bir Ihtiyâç için veya harb gibi fbunu gerekli kilan bir zaruretle agaç kesmenin câizligini gösterir. Peygamber enu'n-Nadîr üzerine yapilan seferde, onlarin Buveyre mintakasindakI hurma-ihklarini harb zarureti Ile yaktirip kestirmisti.Sâir Hassan ibn Sabit bu Buveyre vak'asini metindeki beyti ile yâd etmistir.
[12]
Bu hadîsin buraya yazicilar tarafindan yersizce konulmus oldugu söylenmis ise de, buna söyle cevâb verilmistir: Hadîsin buraya girmesi su vecihtendir: Bir arazîyi bir müddetle kiralayan kimsenin o arazîde istedigi seyi ekmek ve dikmek hakki vardir. Müddet tamâm olunca arazî sahibinin, o dikilen seyleri söktürmeyi istemek hakki vardir. Iste bu da agaç kesme mübâhhgindandir. Bu kadarcik ilgi,-mutâbakaatta yeterlidir (Kastallânî).
Hadîste bildirilen bir nevi1 ortakliktir: Bir tarafta arazî sahibinin topragi, öbür tarafta yaricinin arazî sahibine âid arazînin bir parçasi üzerine ekmek suretiyle ortakliklari vardir. Fakat bu yolda kurulan ortaklik tehlikeli bir muamele oldugundan, men' edilmistir. Çünkü arazî sahibine ve isçiye âid olmak üzere iki kisma ayrilarak ekilen arazîden bazen bir kisminin, bazen öbür kisminin âfete ugramasi ve bu suretle iki taraftan birisinin zarar görmesi çok oluyordu.
[13]
Buhari bu basliktan sonra sahâbî ve tabiîlerden bir haylî âlimlerin cevaz hükmünü ifâde eden sözlerini ve fiillerini ta'lîkler hâlinde rivayet etti. Bu rivayetleri diger hadîsçiler senedleriyle getirmislerdir
[14]
Bunu Abdurrazzâk da Sufyân es-Sevrî'den senediyle rivayet etmistir
[15]
Bu ta'lîklerini de birçok hadîsçiler kendi eserlerinde senedleriyle ulastirarak rivâyet etmislerdir.
[16]
îbn Ebî Seybe bu ta'lîkte sunu ziyâde etmistir: Diger amcam Esved ile büyük amcam Alkame'nin mahsûlünden hisselerini Alkame ile Esved'e götürüp verirdim. Eger amcalarim ekincilik akdinde dînî bir sakinca görselerdi herhalde beni bu ekincilik akdinden men' ederlerdi, demistir.
[17]
Umer'in bu uygulamasini Beyhakî, Umer ibn AbdIlazîz vâsitasiyle mevsûlen ve daha tafsîlli surette rivayet etmistir: Umer Ibn AbdIlazîz dedi ki: Umer halîfe olunca Necrân, Fedek, Teymâ, Hayber ahâlîsini sürdü ve bunlarin evlerini barklarini, bütün mallarini Beytü'1-Mal hesabina satin aldi. Ya'lâ ibn Umeyye'yi bu mallar ve arazî üzerine âmil ta'yîn etti. Ya'lâ'ya verdigi ta'lîmâtta: "Bu arazîyi ,-, zîrâatçilere ekincilik suretiyle vermesi, eger Umer nâmina zirâatçiye tarla ile be-f, râber tohum, çift hayvani, demir saban da verirse mahsûlün üçte ikisi Umer'e, üçte biri de çiftçiye âid olmasi, eger tohum, çift hayvani, saban gibi zirâat âletleri ve edevati çiftçi tarafindan ÜstlenilIrse mahsûlün yarisi çiftçiye, yarisi da *' Umer'e âid olmak üzere ortalama taksim edilmesi; hurma, üzüm gibi meyvelerin üçte biri isçiye, üçte ikisi Umer nâmina taksîmi" emr olunmustu (Ibn Ha-
cer, Aynî).
[18]
Ibn Hacer, bu ta'lîki Saîd ibn Mansur senediyle rivayet etti dedi. Aynî ise, ben bunu çok aradim, hadîs kitâblarinda bulamadim, dedi.
[19]
Ibnu Battal, Ahmed ibn Hanbel'in mezhebi de bu oldugunu, fakat Ebû Hanî-fe, Mâlik, Safiî'nin bunu men' ettiklerini bildirmistir. Men' sebebi mechûl semen üzerine akdedilen icâre olmasidir.
[20]
Bu zevatin görüslerini sirasiyle el-Esrem ile îbn Ebî Seybe rivayet etmislerdir.
[21]
Ma'mer'in görüsünü, Abdurrazzâk senedli olarak rivayet etmistir.
[22]
Vesk, Peygamber sâ'i Ile altmis sâ'dir. Sâ ve müdd hesabi hakkindaki ihtilâflar Zekât Kitâbi'nda geçmisti. Hanefîler'ce bir sâ'in 1040 dirhem oldugu da orada bildirilmisti.
[23]
Hadîsin basliga uygunlugu "Peygamber Hayber arazîsinden çikacak meyve ve ekinden her mahsûlün yarisi üzerine muamele yapti" sözündedir (Aynî).
Bu hadîste muzâraa ve muhâbara akdi yapmanin cevazi vardir. Çünkü Peygamber bunu takrir etmis ve bu takrîr de Ebû Bekr devrinde ve Umer'in onlari oradan sürmesine kadar devam etmistir (Kastallânî)

[24] Buhari, caiz olur veya olmaz'dan ibaret olan "izâ"nin cevâbini, o konuda görüs ayriliklari bulundugu için zikretmemistir.

[25] Bu hadîs, daha tam olarak biraz önce geçti. Burada baslik için ayri bir yoldan kisaca getirdi. Hadîste müddet beyânina bir girisme bulunmadigi için, baslikla arasindaki uygunluk meydandadir.

[26] Bu îbn Abbâs hadîsi, arazî sahibinin kira bedeli ve ücreti almasinin caiz oldugunu Ifâde etmektedir. Bunda Peygamber'in kirayi nehyetmedigi açikça zikredilmekle beraber, kisinin kendi topragini mü'min kardesine ücretsiz olarak zirâat ettirmesinin daha hayirli oldugu bildirilmesi, ücret almanin cevazini ifâde eder. Çünkü ücretin terkedilmesinin hayir ve fazilet olmasi ücret alminin cevazina aykin degildir.

[27] Buhârî bu baslikla, müslümânlarla zimmet ehli arasinda ekincilik akdi yapmanin cevazinda hiçbir fark olmadigini kasdetmistir. Ancak hüküm zimmet ehlini sâmil olmakla beraber sâdece Yahûdîler'i zikretmistir.

[28] Hadîsin bâb basligina uygunlugu apaçiktir

[29] Hadîsin basliga uygunlugu "Su kit'a bana âid..." sözünden alinir. Bu söz hakikatte çekismeye götürücü bir sarttir. Hadîs yakinda geçmisti

[30] Bu Abdullah ibn Umer hadîsi Icâre Kitâbi'nin 13. babinda da geçti. Oradaki metin ile bunun arasinda öne geçirme, geri birakma, artirma, noksan, lâfiz degistirme gibi bâzi farklar bulunmakta beraber, kissanin ruhunda ve seklinde hiçbir fark ve karisma yoktur. Her iki metin karsilastinlirsa bu pek iyi anlasilir.

[31] Hadîsin basliga delîllik noktasi söyledir. Ücretle isçi tutan kimse ücretli için bir ücret ta'yîn etti. Isçinin ücretinden yüz çevirip gitmesinden sonra ücrette onun lehine iyilik ve salâh olan surette tasarruf etti. Eger onun ücretindeki bu tasarruf caiz olmasaydi, elbette bir ma'sîyet olacak ve onu Yüce Allah'a ulasmaya vesile yapamiyacakti.

[32] Buhârî bu ta'liki, Ismâîl ibn Ukbe'nin Nâfi'den yaptigi rivayetinin amcasi Mûsâ ibn Ukbe'nin metindeki rivayetinin ayni oldugunu, yalniz "Saaytu" lâfzinda ayrilik bulundugunu bildirmek için getirmistir.
Buhârî, Ismail'in bu rivayetini Edeb Kitâbi'nda "Ana babasina itaat edenin duasinin kabulü bâbi"nda senediyle getirmistir.

[33] Bu basligin birinci kisminin delilidir. Peygamber'In Umer'e: "Aslini ebediyyen sadaka et... " sözü sahâbînin vakfinin hükmüdür. Diger sahâbîlerin vakiflarinin hükmü de böyle olacaktir.
Buhârî Umer'in bu vakfi ile ilgili hadîsini Vasiyyetler Kitâbi'nda senediyle getirmistir.

[34] Yânî: Lakin müslümânlarin sonunu düsünmek, fethettigim köyü taksim etmememi, fakat onu müslümânlar üzerine bir vakif yapmami gerektiriyor.
Bu Umer hadîsi, basligin ikinci cüz'ü olan harâc arazîsinin ekincilik suretiyle isletilmesini ifâde etmektedir. Hakîkaten Umer kendi devlet baskanliginda fethettigi köylerin arazîsini gâzîler arasinda taksim etmeyip, bu arazîyi fethedilen köylerin ahâlîsine ekincilik suretiyle verip isletmistir, ki vakif hâlinde idare edilen bu arazîden müstakbel nesillerin fakirlerinin istifâdeleri saglanmistir.
islâm'in evvelinde fethedilen arazîler, gâzîler arasinda taksim edildigi hâlde, Umer'in böyle vakif hâlinde -velev ki müslümânlarin umûmunun yarari adina olsa bile- bir idare nizâmi kabû! etmesi, Peygamber'In bir emir1 ve beyânina dayanmaktadir. Buhârî buna baslikta isaret etmistir. Hadîsin tamâmini Vasiyyet Kitâbi'nda getirecektir.

[35] Umer'in bu kaanûnunu Imâm Mâlik el-Muvatta'da senediyle rivayet etmistir. Ebû Ubeyd Kaasim ibn Sellâm da Kitâbu'f-Enivâl.'ds Umer'in bu kaanûnunu bir emir ile i'lân ettigini rivayet etmistir.

[36] Bunu Ibn Ebî Seybe kendi Müsned'indt senediyle rivayet etmistir

[37] Bunu tshâk ibn Râhûye senediyle rivayet etmistir

[38] Bunu da Tirmizî rivayet etmistir.

[39] Rasölullah'm bu aslî hadîsiyle râvî Amr ibn Av fin ziyâdesi birlikte ele alindiginda j ma'nâsi: Bir kimse ölü ve hiçbir müslümânin hakki ile ilgisi bulunmayan bir arazîyi diriltirse, o toprak onun olur. Fakat zâlimin, yânî baskasinin tasarrufunda bulunan arazîyi ekmek, dikmek., suretiyle istimlâke kalkisan zâlimin, bu toprakta tasarruf hakki yoktur demek olur.

[40] Umer'in bu hükmü bâb basliginda geçmistir.

[41] Bu hadîsin buraya girme ciheti söyledir: Buhâri bununla Zu'1-Huleyfe'nIn insanlarin oraya inmesi men' edildigi için i'mâr ile mülk edilmiyecegine, ölü arazîden faydalanmak ise caiz olacagina; buranin kimse Için mülk edinilmis olmadigina isaret etmis olmasidir. Bu kadarcik ilgi mutâbakaat vechinde yeterlidir (Aynî).

[42] Bu hadîsle bundan önceki hadîs, her ikisi de Hacc Kitâbi'nda geçmistir. Bu hadîsin oradaki rivayetinde râvîlerin isitmesi belirtilmistir.

[43] Hadîsin basliga uygunlugu "Bu sartlara göre istedigimiz müddete kadar sizleri burada birakiyoruz" sözündedir.
Rasûlullah vefati günlerinde bu müddete nihayete erdigini bildirmis ve gayri müslimlerin Arab Yarimadasindan tamamen çikarilmalarini vasiyyet etmisti.
Ebü Bekr'in devlet baskanligi zamaninda dînden dönme isyanlarinin söndürülmesi ile ugrasildigindan, nisbeten ikinci derecedeki islere bakilamamisti. Ebû Bekr Islâm'i sarsan bu isyanlari bertaraf edip Islâm birligini saglayarak vefat etti. Umer, Rasûlullah'in vasiyyetini yerine getirmek zamani geldigi için Hayber Yahûdîleri'ni Arabistan'dan Teymâ ve Erîha'ya sürdü. Teymâ, Arabistan'in kuzeyinde Sâm ile Vâdfl-Kurâ arasmda>>Iedîne'nin 350 km. kuzeyinde bir sehirdir. Erîha, Kudüs'ün 20 km. kuzeydogusunda, Lût DenIzi'nin kuzeybatisinda bir kasabadir.

[44] Yânî Peygamber(S)'In sahabelerinden arazî sahihlerinin, topragi olmayanlari zirâat ve meyve hususlarinda ücretsiz olarak ortak yapmalari ve yardimlasmalari babi.

[45] Hadîsin basliga uygunlugu: "Tarlalarinizi ya kendiniz ekiniz, ya karsiliksiz baskalarina verip ektiriniz... "sözündedir.Iste karsiliksiz verip ektirme, onlarin sikintilarina ortak olmak ve yardimlasmaktir. Peygamberin bu sözü sahîh icâreden nehiy degil, icârenin cevazi ile beraber ücretsiz ektirilerek mü'minin mü'.mine sikintisinda ortak olmasi ve yardiminin daha hayirli oldugunu bildirmektir.

[46] Hadîsin basliga uygunlugu: "Tarlayi atiyye olarak versin" sözündedir. Çünkü "Menha", atiyye yermek, karsiliksiz verip yardimlasmaktir.

[47] Bu Ebû Hureyre hadîsi de geçen Câbir hadîsi ma'nâsmdadir. Bunu MÜstûn de Buyu' Kitâbi'nda .getirmistir.

[48] ibn Abbâs'm bu hadîsi ekincilik akdi yapmanin Peygamber tarafindan nehye-dilmedigi, fakat mü'minlerin birbirlerine sefkatli ve müsamahali olmalarinin emredildigi hususunda gayet açiktir.

[49] Ibn Umer'in bu hadîste tasvir ve ta'rîf ettigi ekincilik akdi, bambaska bir mâhiyettedir. Mahsûlün yarisi, üçte biri, dörtte biri gibi bir cüz'ü mukaabilinde ak-dolunmus degildir. Fakat tarlanin sulak bir kisminin bitirdigi mahsûl arazî sahibine âid olmak üzere yapilmis, zararli bir ekincilik akdidir. Iste Abdullah ibn Umer, hadîsteki nehiy bu nevi' akidlere yöneliktir demek istemistir. Yânî Rasûlullah'in nehyettigi arazî kiralamasi, içinde zararli sart bulunan kirâlama dir. Râfi' ailesi sulak kismin mahsûlü kendilerine âid olmak ve samandan da bir pay verilmek üzere kiraya verirlerdi. Bu ise mechûl üzere olan, zararli ve çekismeli olabilecek bir akiddir. Iste bu nehyedilmistir. Yoksa mutlak olarak kiraya vermek degil.

[50] Buhârî de, Ibn Umer de bu hadîsle yukaridaki Râfi' hadîsinin mâhiyetini izhâr etmek istemistir.

[51] Arazî mahsûlünün bir mikdâri mukaabilinde arazîyi kiraya vermenin cevaz veya kerâhatini ifâde eden iki muhtelif rivayet karsisinda arazînin nakidlerle kira-lanmasinin cevazinda ihtilâf edilmemistir. Buhârî Ibn Abbâs'in hadîsini ta'lîl için buraya koymustur. Bu ta'lîkI Vekî' kendi Musantiaf'mda senediyle Ibn Ab-bâs'tan, bu metin ile rivayet etmistir.

[52] Hadîsin basliga uygunlugu "Dînâr ve dirhem ile arazî Icar etmekte be's yoktur" sözündedir,
Râfi'nin bu sözü ya kendi içtihadidir yâhud bunun cevazina nass tarikiyle bir bilgisi eklenmistir, yâhud dînâr ve dirhem ile kiranin nehiyde dâhil olmadigini bilmesine dayanmistir

[53] Ebû Zerr nüshasinda burada "Buhârî dedi ki: el-Leys söyle dedi" seklinde gelmistir. Bu kisima da yukaridaki sened ile utanmistir.

[54] Buhârî'nin bu hadîsi burada getirme sebebi, Ensâr ve Muhacirler'in zirâat sâ-hiblerinden olmalari delaletiyle, arazî kirasindan nehye dâir gelen hadîslerdeki nehyin, tenzîhî nehy olup tahrimî nehy olmadiklarim bildirmektir.
"Eger bu hadîsin buraya girdirilmesinin sebebi nedir? dersen, Ibnu'l-Munîr buna söyle cevâb vermistir: Suna tenbîh için girdirilmistir: Kiradan men' etme hadîsleri ancak mendûbluk için gelmis, vâcib kilma üzere gelmemistir. Çünkü Âdem oglu'un en siddetli surette hirsli oldugu hususlarda âdet, o seylerle me-tâ'lanmaktan men' olunmamasidir. Cennet ehlinden olan bu harisin zirâate hirsinin ve cennette bile ondan faydalanma isteginin bakî olmasi, onun bu is üzerine öldügüne delildir. Çünkü insan yasadigi hâl üzere ölür ve öldügü hâl üzere diriltilir. Bu da onlarin dünyâdaki son islerinin; arazî ile faydalanmanin cevazina ve bunun devam etmesine delâlet etmistir. Sayet arazîyi kiraya vermek ona ha» râm kilinmis olaydi, o sahis buna hirstan nefsini keserdi ve nihayet zihninde bu kadar subût sabit olmazdi" (Kastallânî, IV, 183).
"Sen diledigin hâlde yasiyor degil misin" vecizesinden, beser nefsinin dünyâ emellerinden ve lezzetlerinden her ne arzu ederse cennette bulundugu anlasilir. "Onlar altin tepsiler ve testilerle tavaf edileceklerdir. Canlarinin isteyecegi, gözlerinin hoslanacagi ne varsa hepsi oradadir ve siz içinde ebedî kalacak olanlarsiniz" (ez-Zuhruf: 71).

[55] Yânî dikilmesi âdet olan bitki ve agaç köklerinin dikilip yetistirilmeleri hakkinda gelen hadîsler babi.

[56] Hadîsin basliga delil yapilan yeri, kökü yenilen çogundur bitkisinin dikilip yetistirilmesidir. Bunun gibi yenilmesi âdet olan her nebatin dikilip yetistirilmesinin gerekli oldugu bildirilmis oluyor. Hadîsin bu kitaba girdirilmesi ise ekim ile dikimin bir bâbdan olmalari yönündendir.
Bu Sehl hadîsi, Cumua Kitâbi'nin sonunda da geçmistir.

[57] "O kimse benden duydugunun hiçbir parçasini asla unutmaz" fikrasindaki unutmama, Peygamber'in sâdece o meclisteki konusmasina sikismis degildir. Bundan sonra Ebû Hureyre'nin Peygamber'den isittigi bütün tebliglerini sâmildir. Ebû Hureyre'nin bu unutmamayi yemîn ederek haber vermesi de buna delâlet eder. Ondaki bu hârika ezberleme kuvveti, Peygamber'in duasi bereketi ile kuvvet kazanmistir.

[58] Buhârî bu hadîsi biraz daha kisa bir metin ile ilim Kitâbi'nda getirmisti. Burada getirme sebebi ise, Ensâr'in zirâatle, agaç dikmekle ugrasmalarini beyân etmektir. Hadîsteki "Mallarinin isleri" ta'bîrinden maksad, kendi arazîlerinde zirâatle agaç dikip yetistirmekle mesgul olmalaridir.
Âyet, Peygamber'in tebliglerini ögrenip de baskalarina ögretmeyerek gizleyenlere çok siddetli bir ceza haber vermektedir. Onun için bütün ögreticiler, âlimler üstlendikleri ilmi ve hakikatleri ögretip nesretmeli, görevlerini tam yapmalidirlar